

Tanker etter frigjøringen

Av Olav Hoaas

108088

Nu har vi bak oss 40-årsdagen for våpenstillstanden etter Den annen verdenskrig, og med freden kom også det frie ord tilbake. Mye har vi fått høre gjennom mediene om merkverdige og djerve bedrifter fra tiden 1940–45 på de militære fronter og særlig fra motstandsarbeidet i okkupasjonsårene. Vi har hørt om ulydighet, hemmelig avislesning, hemmelig blinkskyting i Nordmarka og om hemmelige problemer med all potetspisingen og det elendige matmelet som Quisling fikk importert fra Tyskland – og sikkert i pur faenskap. Kort sagt: Alle var med.

Nu kan det tenkes at de som er unge i dag, gjesper litt av det hele og kanskje til og med finner det noe flaut. Av de virkelige forandringer som har funnet sted i løpet av disse 40 år, er jo det at mediene – av stadig større teknisk finesse – har trengt inn i alle hjem og har lagt beslag på en stadig større del av vår tid. Når det gjelder krig, okkupasjon, overvåking, fangeleirer, flyktninger og motstandskamp derimot, er det lite som har forandret seg, for etter at de medmenneskelige og fredselskende krefter gikk seirende ut av Den annen verdenskrig både i øst og i vest og dermed viste sin maktfullkommenhet, har det vært ført 200 kriger rundt om på kloden. Deler av dette spillet kan de unge i dag iaktta hjemme hos seg selv

gjennom mediene, og disse varter opp med riktig intense saker både når det gjelder angrep og forsvar. Derav følger kanskje en noe oppgitt hodegysten over de gamle som stadig skal minnes.

For å kunne forstå de eldres tenkemåte, bør de unge være klar over at Den annen verdenskrig var spesiell ved det at den var selve den merkelige begivenhet i de eldres liv. Konkurser, arbeidsløshet og fattigdom var de vel fortrolige med, og bare den militære konflikt var helt ukjent for dem eftersom vårt land alltid hadde ligget utenfor allfarvei og ikke hadde opplevet væpnet kamp siden engelskmennene prøvde å sulte oss ut i tiden 1807–14 og siden nordmenn i denne perioden ble satt i konsentrasjonsleirer i England.

Vi kan sikkert alle forestille oss det overveldende følelesinntrykk slike som Terje Wigen må ha fått når de kom tilbake fra all elendigheten i «prisonen» og til et land som feiret sin nyvunne frihet i 1814. Slik må det også ha vært for dem som opplevde vârdagene i 1945.

Merkelig nok finnes det enda fler likhetspunkter mellom da og dengang. Bak seg hadde man en periode med diktatorisk styre enten det var ved Ænevoldskongen eller rikskommissær Terboven. Statsmakten hadde i begge periodene rekvirert penger i masse-

vis fra landets seddelbank og betalt dem ut i omløpet for innsats for «Det offentlige». Gjelden hadde derfor forsvunnet i landet og folket var blitt virkelige selveiere av grunn og redskaper. En fæl bajas av en verdenserobrer var i begge disse tilfeller blitt nedkjempet – henholdsvis Napoleon og Adolf. I begge tilfeller gikk man inn i en ny tid da pengene ikke ble rekvirert, men hentet ut som låneopptak så der ble gjeld, reuter å betale, konkurs, arbeidsløshet og fattigdom (på ny).

Efter 1814 rømte en million nordmenn til Amerika da bankvesenet der ennå ikke hadde fått full kontroll med pengevesenet. I våre opplyste dager sikrer vi oss mot slik folkeflukt ved hjelp av aborter, så der finnes også forskjeller i bildet. Likevel er parallellene så mange at vi kanskje burde ta dem med i våre taler og artikler når vi kommer til vårt neste, store jubileum. – Jeg tenker naturligvis på 41-årsdagen. Inntil videre får vi arbeide trøstig på å avskjære tilførselene til det hvite folk i Sør-Afrika og håpe på at også dette folk snarlig kan få anledning til å gjøre sine erfaringer med fremmed okkupasjon og diktatorisk styre med eller uten gjeldspengesystem.

Olav Hoaas

Boks 110,
8451 Stokmarknes.